

NEKE POTENCIJALNO RELEVANTNE SOCIODEMOGRAFSKE VARIJABLE ŠKOLSKIH IZOSTANAKA

dr.sc. Smiljana Zrilić

Sveučilište u Zadru

smiljana.zrilic@unizd.hr

Sažetak - Učenički izostanci s nastave svakodnevno zabrinjavaju roditelje i nastavnike, ponajprije kao mogući rizični faktori nekih ozbiljnijih poremećaja u ponašanju. Izostanak zbog nespремnosti za nastavu i izbjegavanja slabe ocjene u početku nema toliko duboke posljedice za učenika, kao izostanak bez razloga. U prvom slučaju uzrok je, uglavnom, neznanje što se može nadoknaditi učenjem, a vezan je uz školske faktore odbijanja škole (preopširni programi, strogi i netolerantni nastavnici i sl.) ili nemarnost i lijenost. U slučaju ne dolaska na nastavu zbog izvanškolskih, često opasnih sadržaja, kao što su sklonost konzumacijama i druženja u rizičnim skupinama i sredinama, razlozi su daleko složeniji i govorimo o multifaktorski uvjetovanom fenomenu. S nastave podjednako izostaju i mladići djevojke. Najviše utjecaja ima društvo vršnjaka, ozračje u razredu i školi, sredina u kojoj učenik živi.

Stoga su u ovom radu analizirane statističke razlike varijabli spol, razred koji učenici pohađaju, vrsta škole i mjesto gdje se nalazi u relacijama sa školskim izostancima. Posebno su analizirani sati neopravdanih, ali i brojnih opravdanih izostanaka. Fenomen velikog broja opravdanog izostajanja problem je, gotovo jednako značajan kao i problem neopravdanih sati. Prilikom opravdavanja izostanaka učenici se oslanjaju na prilično veliku pomoć roditelja. No, na taj se način problem koji stoji iza izostanaka ne rješava, nego raste i generira nove probleme.

Ključne riječi: bježanje s nastave, dob, izostajanje, neopravdani i opravdani izostanci, spol, vrsta škole

Uvod

Bježanje s nastave kao složen i sve prisutniji fenomen u našim školama postaje, nažalost, trendovsko ponašanje srednjoškolaca. Često se smatra kako je bolje izostati s nastave nego dobiti slabu ocjenu. Iako slaba školska ocjena

nije jedini indikator neuspjeha¹, ona predstavlja odraz sposobnosti, motivacije i znanja učenika, a utječe i na njegov status u vršnjačkim skupinama, naklonost učitelja, zadovoljstvo roditelja. Modeli praćenja i školske ocjene znatno utječu i na razredno i školsko ozračje te na individualne uspjehe i motivaciju učenika (Matijević, 2007, str. 285). Stoga, markiranje s nastave postaje, jednostavno, stvarnost života gotovo svakog srednjoškolca. Izostajanje je, između ostalog, najčešće provocirano školskom sredinom, njezinim zahtjevima, sistemom normi i propisa, strahom od negativne ocjene, neizvršenim školskim obvezama, ali i raznim poremećajima u ponašanju (Stanić, 1982). Autori različito tretiraju bježanje s nastave: od kategorije *nediscipliniranog ponašanja u školi* do *delinkvencije*. Šakić i sur. (2002) grupiraju markiranje u faktor devijantnosti uz prijetnje, pijanstvo i vikanje na javnom mjestu, izbjegavanje plaćanja ulaznica, bezobrazan govor, prosjačenje novca od nepoznatih osoba i nakratko isključenje iz škole. Neki autori (Clark i Shields, 1997) stavljaju izostanke s nastave u kategoriju delinkventnog ponašanja, po ozbiljnosti uz krađu i skitnju. Vizek-Vidović i sur. (2003) govore o markiranju kao kategoriji težih oblika nediscipliniranog ponašanja u školi, te ga također povezuju sa skitnjom i krađom, ali i s laganjem, neradom, i destruktivnošću. Bježanje je povezano sa zlouporabom alkohola i droge, te delinkvencijom (Teasley, 2004). Kada govorimo o osnovnoškolskoj i srednjoškolskoj populaciji, Uzelac i sur. (1999) navode da je, zbog razmjerno niske kronološke dobi učenika primjerenije koristiti termin «rizično socijalno ponašanje» od termina «poremećaji u ponašanju». Prepoznavanje rizičnog socijalnog ponašanja djelotvorna je aktivnost u funkciji prevencije poremećaja u ponašanju. Izostanci, kako smo već naveli, mogu biti isprovocirani elementima iz školske sredine, te ne možemo uopćeno govoriti da se uvijek radi o poremećaju ponašanja. Uzroci ovakvog ponašanja u školskoj sredini značajno su povezani sa strahom od škole, osjećajem nekompetentnosti za školu, tendencijom izbjegavanja nastave, nezadovoljstvom izborom škole i percepcijom neprimjerenih ponašanja nastavnika (Uzelac, Matijević, 2003). Pedagoški neprofesionalno ponašanje nastavnika (autoritarno, strogo, distancirano, subjektivno) čini nastavu neprivlačnom, a školu mrskom (Previšić, 2007, str. 24). Učenicima treba omogućiti stjecanje znanja na aktivniji, istraživački i projekt-učeći način umjesto prevladavajućih tradicionalnih načina rada (Previšić, 2000).

¹ Neuspjeh se može manifestirati u **socijalnoj sferi**, a rezultira slabom prilagodbom, izoliranošću od vršnjaka, iskazivanju agresivnosti prema drugim učenicima te poteškoćama koje nastaju na **emocionalnom polju**: strah od nastavnika, strah od ispitivanja, učenja, općenito strah od škole, u literaturi poznat kao školska fobija. Školski neuspjeh kod nekih učenika prepoznatljiv je i na tjelesnim promjenama (često imaju glavobolje, boli ih želudac, brzo se zacrvene, a kad se jako uzrujaju, čak i zamuckuju).

Analiza školskih izostanaka s obzirom na razred i spol učenika, te neke obiteljske varijable

Već smo prije istaknuli da se broj sati izostanaka ne razlikuje kod dječaka i djevojčica. Ali **spol** determinira statistički značajnu razliku kada je riječ o neopravdanom izostajanju (Nazor, 1997). Dječaci su značajno skloniji neopravdanom izostajanju. Takva spoznaja, donekle, ima utemeljenost u različitim spolnim ulogama: buntovništvo, nekonformizam i nepridržavanje normi tipičniji su za mušku spolnu ulogu u ovoj kulturalnoj sredini (Glavina-Kozić, 2002.). S druge strane, razlog ovome može biti subjektivna procjena razrednika, nedosljedan kriterij. Naime, po rezultatima nekih istraživanja nastavnici su blaži prema učenicama, te pokazuju veći stupanj tolerancije (Grgin (1999). Također, pokazalo se da su roditelji tolerantniji prema djevojčicama, (Nazor, 1997), pa one procjenjuju kvalitetu obiteljske interakcije kao bolju. Dječaci pokazuju slabiji školski uspjeh i izraženije problematično ponašanje u školi (Raboteg-Šarić, Brajša-Žganec, 2001; Šakić. i sur., 2002). Razlike među spolovima pokazuju i istraživanja o suočavanju sa stresom zbog ispitne situacije ili slabe ocjene (Brdar, Rijavec, 1997). Djevojčice reaguju tražeći način rješavanja problema (više uče za idući sat, odlučuju se javiti i ispraviti slabu ocjenu), a dječaci reaguju emotivno (ljutnja, svađa, psovanje) ili izbjegavaju nastalu situaciju (bježanjem s nastave). Klarin (2002) navodi značajnu spolnu razliku s obzirom na mehanizme suočavanja zbog loše ocjene. Djevojčice češće od dječaka koriste socijalnu podršku i samookrivljuju se. Dječaci zbog straha da će biti percipirani kao slabi i ovisni rjeđe koriste socijalnu podršku, manje se tuže i rjeđe za svoje probleme traže razumijevanje drugih. Stjecanje spolnih uloga procesom socijalizacije mogu se objasniti razlike u mehanizmima suočavanja u školskom kontekstu.

Dob učenika, također je povezana s učestalošću bježanja s nastave i više se opravdano i neopravdano izostaje u srednjoj školi. Također treba naglasiti da se najviše izostaje u završnom razredu srednje škole (Nazor, 1993; Bilankov, Hitrec, 2004). Postotak izostanaka učenika od prvog do četvrtog razreda srednje škole neprestano se povećava (Borovčak, 2000; Ujević, 2004). Broj učenika koji nikada nisu markirali proporcionalno se smanjuje s 27,5% u prvom razredu na 8,3% u trećem razredu. Istraživanja pokazuje da učenici srednjih škola koriste sve oblike markiranja, a cjelodnevno izostajanje najzastupljenije je kod učenika četvrtih razreda.

Prema Noack (2004), i **stupanj obrazovanja roditelja** može utjecati na motiviranost za školovanje kod njihove djece: prenošenjem kognitivnih kompetencija, osiguravanjem boljih mogućnosti obrazovanja, te prenošenjem roditeljskih uvjerenja i stavova o važnosti obrazovanja. Obrazovanje roditelja jedan je od faktora koji oblikuje stil odgoja. Iako osim školske spreme postoji i čitav niz drugih faktora (osobnih i socijalnih) koji određuju stil odgoja, pokazalo se da obrazovaniji roditelji više koriste demokratski stil

odgoja (Lacković-Grgin, 1977). Obrazovaniji roditelji u većoj su mogućnosti pomagati djetetu tijekom školovanja, te su u većoj mjeri uključeni u djetetove obrazovne aktivnosti. Jenkins (1995) je dobila rezultate da su mladi s obrazovnijim majkama više angažirani i motivirani tijekom školovanja. Međutim, neka istraživanja u našoj zemlji (Šakić. i sur., 2002) pokazuju da djeca obrazovnijih roditelja pokazuju veću pojavnost u tipovima ponašanja nazvanim devijantnost, nasilje i krađa. Vjerojatno, obrazovanje roditelja nije jedino značajno za ponašanje djece, jer čitav niz drugih okolnosti iz svakodnevnice (skupina vršnjaka, školska sredina, opći trendovi u društvu,...) oblikuje njihovo ponašanje i mogu imati veći utjecaj. Isto možemo pretpostaviti i za školske izostanke. Čimbenici rizika proilaze iz obitelji, ali ne vežemo ih za obrazovanje roditelja, već njihov odnos prema djeci i ozračje koje kreiraju svojim ponašanjem. Nije primijećana značajnija povezanost školske spreme roditelja i namjernog izbjegavanja nastave (Ujević i sur., 2004).

Demografske promjene i promjene u strukturi obitelji predmet su brojnih suvremenih istraživanja. Uglavnom se bave negativnim posljedicama razvoda (lošiji ekonomski status, rjeđi kontakti s oba roditelja, sukobi između roditeljima, reakcija okoline i sl.). Sve prisutniji su novi oblici obitelji koji se razlikuju od klasične definicije obitelji. Među njima su i **jednoroditeljske obitelji**, a takva je prema posljednjem popisu stanovništva u Hrvatskoj svaka peta obitelj. Jednoroditeljske obitelji često su smatrane rizičnim činiteljima u nastajanju devijantnog ponašanja i psiholoških problema djece i adolescenata, pa su se tako u nekim istraživanjima povezivani i s učestalošću markiranja (Mccall, 1995). Rastava braka se sastoji od serije stresova kao što su promjene svakodnevnih navika, promjena škole i socijalne sredine i sl. Nepromišljeni i ishitreni roditelji, bijesni zbog nastale situacije, pretvaraju svoju ljubav u mržnju i ogovaraju jedan drugoga pred djecom. Međutim, izostanak negativnih bračnih iskustava može biti i prednost samohranog roditeljstva. Socijalna podrška ublažava roditeljski stres pružanjem adekvatne pomoći djeci, financijsku pomoć, pomoć u kućanskim poslovima, te emocionalnu podršku. Prilagođavanje djece i adolescenata novim životnim uvjetima nakon raspada obitelji nije toliko povezano sa samom strukturom obitelji, tj. njezinom potpunosti i nepotpunosti, koliko s obiteljskim odnosima, tj. s kvalitetom komunikacije u obitelji, sukobima u obitelji i roditeljskim odgojnim postupcima (Raboteg-Šarić, Pečnik i Josipović, 2003). Neki rezultati pokazuju da bračni status roditelja nije značajna determinanta bježanja s nastave (Zrilić, 2007). Naime, nije se pokazala statistički značajna razlika u broju neopravdanih sati s obzirom na bračni status roditelja. Isto tako i istraživanja utjecaja obiteljskih varijabli na školski uspjeh pokazuju samo tendenciju da djeca iz obitelji čiji su roditelji rastavljeni pokazuju slabiji školski uspjeh. Međutim, ta razlika nije statistički značajna (Zrilić, 2004). Stoga ne možemo uopćeno govoriti o negativnom djelovanju jednoroditeljskih obitelji na ponašanje djece u školskom kontekstu.

Urbanost prebivališta pokazala se kao važna varijabla za istraživanje poremećaja u ponašanju. Socijalne devijacije su, uglavnom urbani fenomen (Johri, 1983). Adolescenti iz većih gradova iskazuju veću pojavnost krađa, nasilja i socijalne patologije (Šakić. i sur, 2002). Isto tako, školski izostanci (opravdani i neopravdani) učestaliji su u gradskim sredinama nego u prigradskim ili seoskim područjima. U gradovima 55% nastavnika smatra da je izostajanje vrlo ozbiljan problem, a isto smatra 28% nastavnika u seoskom školskom okružju (Teasley, 2004).

Empirijski dio istraživanja

Ispitivanje je provedeno 2006. godine na reprezentativnom uzorku od 560 srednjoškolaca (234 ili 41,57% m. i 326 ili 58,42% ž.) u Zadru (Gimnazija «V. Nazor»; Pomorska škola; Srednja škola G. Matuline), Obrovcu (Srednja škola Obrovac) i Korčuli (Gimnazija i Srednja škola). U strukovnim školama četverogodišnjeg trajanja, anketirani su učenici pomorske škole, ekonomskog usmjerenja, te kozmetičari, a u trogodišnjim usmjerenjima vodoinstalater, električar, pediker i konobar. Gimnazijalci su zadarski i korčulanski učenici.

Podaci su prikupljeni anketim upitnikom, konstruiranim za potrebe ovog istraživanja.

Obrada podataka temeljila se na analizi popunjenih anketnih upitnika, a primijenjeni su različiti statički postupci uključujući deskriptivnu statistiku, korelacije, faktorsku i regresijsku analizu, analizu pouzdanosti i analizu varijance (ANOVA).

Istraživanjem je obuhvaćen velik broj uzročnih i posljedičnih varijabli koje vezujemo uz apsentizam, a ovdje je prikazana analiza opravdanih i neopravdanih izostanaka s obzirom na razred, spol, vrstu škole koju učenici pohađaju, te prebivalište. Kako je jedna od varijabli urbanost prebivališta, treba kazati da je istraživanje provedeno u mjestima koja se značajno razlikuju po broju stanovnika (Zadar, Obrovac, Korčula).

Cilj istraživanja bio je analiza školskih izostanaka s obzirom na neke potencijalno relevantne ispitivane varijable.

Hipoteze:

1. Postoje razlike u broju sati izostanaka s obzirom na razred koji učenici pohađaju.
2. Spol učenika u korelaciji je s učestalošću bježanja s nastave i brojem opravdanih sati.
3. Postoje razlike u broju sati izostanaka s obzirom na vrstu škole koju učenici pohađaju.
4. Učenici iz urbane sredine više bježe s nastave od učenika u manjim sredinama.

Rezultati i njihova interpretacija

1.1. Analiza neopravdanih izostanaka (ANOVA) s obzirom na razred koji učenici pohađaju

Pokazalo se da postoji statistički značajna razlika u broju izostanaka s obzirom na razred koji učenici pohađaju (Tablica 1.). Najveći broj neopravdanih izostanaka je upravo u četvrtom razredu srednje škole, a najmanji u prvom razredu srednje škole. Obično maturanti smatraju da će nastavnici poduzeti sve kako bi ih u završnom razredu opravdali zbog izostanaka, te kao maturanti ne bi morali prekinuti školovanje. Nastavnici postaju tolerantniji u završnim razredima srednje škole.

Tablica 1.

	Aritmet. sredina	F	df	p(F)
1. razred	10,33735	3,41	3	0,017
2. razred	12,66116			
3. razred	12,66116			
4. razred	15,05102			

1.2. Analiza opravdanih izostanaka (ANOVA) s obzirom na razred koji učenici pohađaju

Kada je riječ o opravdanim izostancima, također je utvrđena statistički značajna razlika s obzirom na razred koji učenici pohađaju (Tablica 2.). Pokazalo se da je najveći broj opravdanih izostanaka prisutan u drugom razredu srednje škole, zatim trećem i četvrtom, a najmanje u prvom razredu srednje škole. Za analizu i argumentaciju ovih podataka potrebna su dodana istraživanja. Varijable koje determiniraju rezultate mogu biti dob, opseg nastavnog programa, stupanj tolerancije nastavnika, spremnost roditelja na opravdanje i sl.

Tablica 2.

	Aritmet. sredina	F	df	p(F)
1. razred	46,42308	6,335	3	0,0003
2. razred	75,45255			
3. razred	64,60345			
4. razred	57,43678			

2.1. Analiza neopravdanih izostanaka (ANOVA) s obzirom na spol učenika

Rezultati analize varijance pokazali su da postoji statistički značajna razlika u broju neopravdanih sati s obzirom na spol učenika. Mladići imaju značajno veći broj neopravdanih sati (Tablica 3.). Spol determinira statistički značajnu razliku kada je riječ o neopravdanom izostajanju i u prethodnim istraživanjima. Moguće je da su i nastavnici i roditelji tolerantniji prema djevojkama. Djevojke procjenjuju kvalitetu obiteljske interakcije kao bolju u odnosu na dječake (Zrilić, 2004). Isto tako, djevojke su više okrenute rješavanju problema, a mladići suočavanju usmjerenom na emocije. Spol određuje i nagrađivanje, te kažnjavanje za uspješno i neuspješno suočavanje sa stresom (Brdar, Rijavec, 1997).

Tablica 3.

	Aritmet. sredina	F	df	p(F)
mladići	15,23111	11,38	1	0,0001
djevojke	11,16667			

2.2. Analiza opravdanih izostanaka (ANOVA) s obzirom na spol učenika

S druge strane, u broju opravdanih izostanaka nije bilo značajne razlike s obzirom na spol učenika. I rezultati od prije desetak godina pokazuju da se učenici i učenice ne razlikuju po broju opravdanih izostanaka, ali da učenici imaju značajno više neopravdanih izostanaka (Nazor, 1997). Rezultati našeg istraživanja podudaraju se i s istraživanjima Borovčak (2000) i Glavina-Kozić (2002) koja su pokazala da u srednjoj školi podjednako opravdano izostaju i mladići i djevojke.

Tablica 4.

	Aritmet. sredina	F	df	p(F)
mladići	56,89767	1,51	1	0,219
djevojke	63,47687			

3.1. Analiza neopravdanih izostanaka (ANOVA) s obzirom na vrstu škole

Postoji statistički značajna razlika u broju neopravdanih sati s obzirom na vrstu škole koju učenici pohađaju (Tablica 5). Veći broj neopravdanih sati imaju učenici strukovnih škola nego gimnazijski učenici. Gimnazijski

programi su najopširniji, te je teško nadoknaditi satove nastave izgubljene čestim izostancima. Isto tako, za pretpostaviti je kako su učenici gimnazijalci, zbog odabira škole, više motivirani za obrazovanje i nastavak školovanja. Ipak, za elaboriranje ove razlike potrebno je napraviti dodatna istraživanja koja uključuju analizu ozračja u školi i razredu, zastupljenost stručnih suradnika, neke obiteljske determinante, utjecaj vršnjaka i sl.

Tablica 5.

	Aritmet. sredina	F	df	p(F)
četverogodišnja	13,45024	3,65	2	0,02
gimnazija	10,45806			
trogodišnja	14,45455			

3.2. Analiza opravdanih izostanaka (ANOVA) s obzirom na vrstu škole

Kada je riječ o opravdanim izostancima, također se pokazala statistički značajna razlika u njihovu broju s obzirom na vrstu škole koju učenici pohađaju (Tablica 6.). Najveći broj opravdanih izostanaka pokazao se u trogodišnjim strukovnim školama, a najmanji u četverogodišnjim. Ovo isto možemo povezati s prethodnom analizom iz razloga što je jedan dio opravdanih sati u stvarnosti neopravdan, ali su se učenici uspjeli opravdati uz pomoć roditeljskih i drugih ispričnica².

Tablica 6.

	Aritmet. sredina	F	df	p(F)
četverogodišnja	45,03902	13,3	2	0,00002
gimnazija	67,74436			
trogodišnja	74,85443			

4.1. Analiza neopravdanih izostanaka (ANOVA) s obzirom na mjesto u kojem se nalazi škola

Postoji statistički značajna razlika u broju neopravdanih sati s obzirom na mjesto u kojem se nalazi škola koju učenici pohađaju. U prosjeku, najveći broj neopravdanih sati imaju učenici iz zadarskih škola (Tablica 7.). Urbanost prebivališta pokazala se kao važna varijabla za istraživanje poremećaja u

² Brojni autori govore o satovima koji su lažno opravdani (Blažinović, Gregurić, Hitrec, 2001, Bilankov, Hitrec, 2004, Ujević i sur., 2004).

ponašanju (Johri, 1983, Teasley, 2004). Isto tako, školski izostanci učestaliji su u gradskim sredinama nego u prigradskim ili seoskim područjima. Razlog tome može biti i to što se stanovnici većih gradova ne poznaju, pa je i lakše otići iz škole bez znanja roditelja. Isto tako, mogućnosti zabave izvan škole su daleko veće nego u manjim mjestima.

Tablica 7.

	Aritmet. sredina	F	df	p(F)
Zadar	15,20872	11,86	2	0,0001
Korčula	9,46154			
Obrovac	9,19355			

4.2. Analiza opravdanih izostanaka (ANOVA) s obzirom na mjesto u kojem se nalazi škola

Postoji statistički značajna razlika i u broju opravdanih sati s obzirom na mjesto gdje se nalazi škola koju učenici pohađaju. Najveći broj opravdanih izostanaka nađen je kod korčulanskih učenika. Za interpretaciju ovih podataka potrebno je opširnije istraživanje. Ono bi trebalo uključiti analizu događanja u mjestu u smislu trenda ponašanja srednjoškolaca, kulturnih mjesta koja obilaze, načina provođenja slobodnog vremena, zatim tolerantnosti roditelja, ili neke druge elemente koje vezujemo za aktualna događanja.

Tablica 8.

	Aritmet. sredina	F	df	p(F)
Zadar	56,28188	8,198	2	0,0003
Korčula	80,66038			
Obrovac	51,60870			

Neke je rezultate teško analizirati što potvrđuje da se problem školskih izostanaka mora tretirati kao složena pojava kojoj valja multidisciplinarno pristupati. Očito je da postoje i brojne nejasnoće pri procjeni opravdanosti izostanaka, pri čemu završnu riječ o tome hoće li se neki izostanak opravdati ili ne, imaju razrednici. Kako bi se izbjegla subjektivnost i svim učenicima omogućio jednak tretman, kriterije opravdavanja trebalo bi definirati na razini sustava. Na taj bi način svi izostanci bili jednako tretirani i smanjila bi se mogućnost lažiranja ispričnica, laganja roditelja i učenika, kalkuliranja razrednika i sl.

Zaključak

Rezultati našeg istraživanja, što se tiče razreda i spola uglavnom se podudaraju s prethodno navedenim. Pokazalo se da više neopravdanih satova imaju mladići. Po nekim istraživanjima djevojke su sklonije ponašanju usmjerenom na rješavanje problema, a dečki na bijeg iz neugodne situacije. I naše istraživanje upućuje na takve zaključke. Ipak, podatak uzimamo s oprezom, zbog lažno opravdanih izostanaka, tj. zbog nemogućnosti stvarne podjele satova izostanaka. Naime, roditelji, a i nastavnici su tolerantniji prema djevojkama. Većini učenika nije nikakav problem opravdati svoje izostanke. Vrlo lako se dogovore s roditeljima, koriste toleranciju razrednika ili, jednostavno nisu ni prijavljeni od drugih učenika da su izostali. Sve češći razlog izostajanja je i dogovor s roditeljima. Ali, ostaje činjenica da roditelji pronalaze opravdanja i za one neopravdane izostanke za koje nije bilo prethodnog dogovora pružajući djeci tako potpunu zaštitu. Što se tiče izostanaka s obzirom na razred, gotovo sva istraživanja pokazuju da se više izostaje u završnim razredima. Razlozi mogu biti višestruki, ali svakako je visoka tolerantnost nastavnika značajna determinanta.

Postoji statistički značajna razlika u broju neopravdanih, ali i opravdanih sati s obzirom na vrstu škole koju učenici pohađaju. Veći broj neopravdanih sati imaju učenici strukovnih škola nego gimnazijski učenici, a najveći broj opravdanih izostanaka pokazao se u trogodišnjim strukovnim školama, a najmanji u četverogodišnjim. Do sada je nedovoljno istraživana razlika s obzirom na mjesto gdje se škola nalazi, a u našem istraživanju se pokazala statistički značajnom. Više se neopravdano izostaje u većim gradovima. Moguće je kako učenici u manjim sredinama imaju i slabije mogućnosti izbora provesti vrijeme izvan škole, a u većim gradovima postoje za to brojna mjesta (kafići, barovi, različita sastajališta). Isto tako, u većem gradu je lakše ostate neprimijećen izvan škole u vrijeme nastave. Nastava sve manje zanima učenike, sve su više napeti, a nezadovoljstvo iskazuju na različite načine. Tako se i tradicionalnoj ulozi škole koja se odnosi na obrazovanje i prenošenje znanja sve više pridodaje socijalno-pedagoška zadaća prevencije različitim pojavama društveno neprihvatljiva ponašanja (Previšić, 1999).

Rezultati istraživanja trebaju pomoći znanstvenoj interpretaciji jedne stalne i gotovo trajne pojave u našim školama. Uvid u rasprostranjenost ove pojave, omogućit će razvoj učinkovitije strategije prevencije i odgovarajućih preventivnih programa i postupaka, posebice u školskom kontekstu. Stoga, možemo na kraju zaključiti da istraživanje školskih izostanaka i njihovih rizičnih čimbenika, ostaje uvijek značajna varijabla za daljnja proučavanja.

LITERATURA

- Bilankov, M., Hitrec, S. (2004): Izostanci učenika srednjih škola. Zagreb: HPKZ, Napredak, Vol 142(1), str. 62-72.
- Borovčak, M. (2000): Izostanci učenika. Zagreb: HPKZ, Napredak, Vol 141(2), str. 191-200.
- Brdar, I., Rijavec, M. (1997): Suočavanje sa stresom zbog loše ocjene – konstrukcija upitnika. Zagreb: Društvena istraživanja, Vol 6(4-5), (30-31), str. 599-617.
- Clark, R. D. i Shields, G. (1997): Family communication and delinquency. *Adolescence*, br. 32.
- Glavina-Kozić, E. (2002): Izostanci u osnovnoj školi. *Napredak*, Vol 143(3), str. 291-306.
- Grgin, T. (1999): Školsko ocjenjivanje znanja. Jastrebarsko. Naklada Slap.
- Jenkins, P.H. (1995): School delinquency and school commitment. *Sociology of Education*, Vol 68(3), str. 221-239.
- Johri, G. N. (1983): A psychological study of truancy in urban population. *Indian Psychological Review*, Vol 24(1), str. 1-5.
- Jukić, R. (2005): Povezanost provođenja slobodnog vremena srednjoškolaca s konzumiranjem psihoaktivnih tvari, neobjavljeni magistarski rad. Filozofski fakultet u Zagrebu.
- Klarin, M. (2002): Dimenzije obiteljskih odnosa kao prediktori vršnjačkim odnosima djece školske dobi. *Društvena istraživanja* Vol 11(4-5), (60-61), str. 805-822.
- Lacković-Grgin, K. (1977): Školska sprema roditelja i njihov stil rukovođenja djecom u porodici. *Školski vjesnik*, Vol 26(4), str. 314-318.
- Matijević, M. (2007): Evaluacija u nastavnom kurikulumu škole. U: Previšić, V. (ur): *Kurikulum, teorije-metodologija-sadržaj-struktura*. Zavod za pedagogiju. Zagreb, str. 267-303.
- Mccall, R.J. (1995): A mini-longitudinal study of truancy and school dropout. *Dissertation Abstracts International Section A: Humanities & Social Sciences*, Vol 56(2-A).
- Nazor, M. (1993): Izostajanje s nastave – usporedba nekih odgovora učenika, roditelja i razrednika. *Školski vjesnik*, Vol 39(1-2), str. 29-34.
- Nazor, M. (1997): Izostanci s nastave, strah od škole i generalizirana samoeфикаsnost. *Split. Školski vjesnik*, Vol 46(1), str. 31-35.
- Noack, P. (2004). The family context of preadolescents' orientations toward education: Effects of maternal orientations and behavior. *Journal of Educational Psychology*, Vol 96(4), str. 714 – 722.
- Previšić, V. (1999): Škola budućnosti: humana, stvaralačka i socijalna zajednica. Zagreb: HPKZ Napredak, Vol 140(1), str. 7-16.
- Previšić, V. (2000): Suvremeni sadržaji i modeli obrazovanja i usavršavanja stručnih suradnika U: Vrgoč, H. (ur.) *Pedagozi - stručni suradnici u inovacijskom*

vrtiću i školi. Zagreb: HPKZ, str. 35-41.

- Previšić, V. (2007): Pedagogija i metodologija kurikuluma. U: Previšić, V. (ur): Kurikulum, teorije-metodologija-sadržaj-struktura. Zavod za pedagogiju. Zagreb, str. 15-33.
- Raboteg-Šarić, Z.; Brajša-Žganec, A. (2000): Roditeljski odgojni postupci i problematično ponašanje djece u ranoj adolescenciji. U: Bašić, J.; Janković, J.: Rizični i zaštitni čimbenici u razvoju poremećaja u ponašanju djece i mladeži. Zagreb. Povjerenstvo Vlade RH.
- Raboteg-Šarić, Z.; Pećnik, N.; Josipović, V.: (2003): Jednoroditeljske obitelji: osobni doživljaj i stavovi okoline. Zagreb. DZZOMM.
- Stanić, I. (1982): Bježanje učenika s nastave. Pedagoški rad, Vol 37, (7-8), 388-398.
- Šakić, V., Franc, R. i Mlačić, B. (2002): Samoiskazana sklonost adolescenata socijalnim devijacijama i antisocijalnim ponašanjima. Društvena istraživanja, Vol 11(2-3). (58-59), str. 265-289.
- Teasley, M.L. (2004): Absenteeism and Truancy: Risk, Protection, and Best Practice Implications for School Social Workers. Children & Schools, Vol 26(2), str. 117-128.
- Ujević, A. i sur. (2004): Uzroci i posljedice namjernog izbjegavanja nastave. Split: Školski vjesnik, Vol 53(1-2), str. 5-28.
- Uzelac, S.; Vučinić-Knežević, M. i Mikšaj-Todorović, Lj., (1999): Procjene nastavnika o rizičnosti socijalnog ponašanja učenika. U: Rosić, V. (ur.): Nastavnik – čimbenik kvalitete u odgoju i obrazovanju. Zbornik radova Drugog međunarodnog znanstvenog kolokvija. Rijeka: Filozofski fakultet, str. 504-509.
- Uzelac, S., Matijević, M. (2003): Samoiskazi učenika srednjih škola o njihovu izostajanju s nastave. U: Vrgoč, H. (ur.): Odgoj, obrazovanje i pedagogija u razvitku hrvatskog društva. Zbornik radova Sabora pedagoga hrvatske. Zagreb: HPKZ, str. 392-399.
- Vizek-Vidović, V.; Vlahović-Štetić, V.; Rijavec, M.; Miljković, D. (2003): Psihologija obrazovanja. Donja Lomnica: Ekološki glasnik, d.o.o.
- Zrilić, S. (2004): Povezanost odgojnih postupaka roditelja i školskog neuspjeha, Neobjavljeni magistarski rad, Filozofski fakultet u Zagrebu.
- Zrilić, S. (2007): Integrativni pristup istraživanju apsentizma učenika. Neobjavljena doktorska disertacija, Filozofski fakultet u Zagrebu.

SOME POTENTIALLY RELEVANT SOCIO-DEMOCRATIC VARIABLES OF SCHOOL ABSENTEEISM

Smiljana Zrilić

***Summary** - Students' absenteeism is a matter of great concern for both parents and teachers, primarily as potential risk factors for certain serious behavioural disorders. Initial absenteeism caused by not learning a lesson and trying to avoid getting a bad mark does not have as serious consequences for the student as absenteeism without an apparent reason. In the former case, the main cause is lack of knowledge, which may be made up for through learning and is related to school factors which lead to the rejection of school (too much material to learn, over-strict teachers, etc.), or to the student's indolence and laziness. However, when absenteeism occurs for external, often dangerous, reasons, such as the tendency towards addictions and association with risk groups and communities, the reasons are far more complex, and thus we speak of a phenomenon caused by multiple factors. Absenteeism is equally present both in young males and females, thus eliminating the significance of some expected, potentially relevant variables, such as gender. The greatest impact is produced by the company of peers, the classroom and school climate, and the community where the student lives.*

For all these reasons, this paper analyses statistical differences between the following variables: gender, age, and type and location of the school in relation to school absenteeism. Special attention is given to unjustified absences, although large numbers of justified hours of absence are also included in the analysis.

***Key words:** truancy, absenteeism, unjustified and justified absence, gender, type of school*

